

TIEDON SAAVUTETTAVUUDEN EDISTÄMINEN ELINIKÄISTÄ OPPIMISTA VARTEN

Tiedon saavutettavuus on jokaisen oppijan vammaisuudesta tai erityisen tuen tarpeesta riippumaton perusoikeus. Viestinnässä sekä tiedon ja osaamisen jakamisessa luotetaan yhä enemmän tieto- ja viestintätekniikkaan, joten on olennaisen tärkeää tarjota tietoa tavalla, joka varmistaa kaikille yhtäläiset osallistumisen mahdollisuudet.

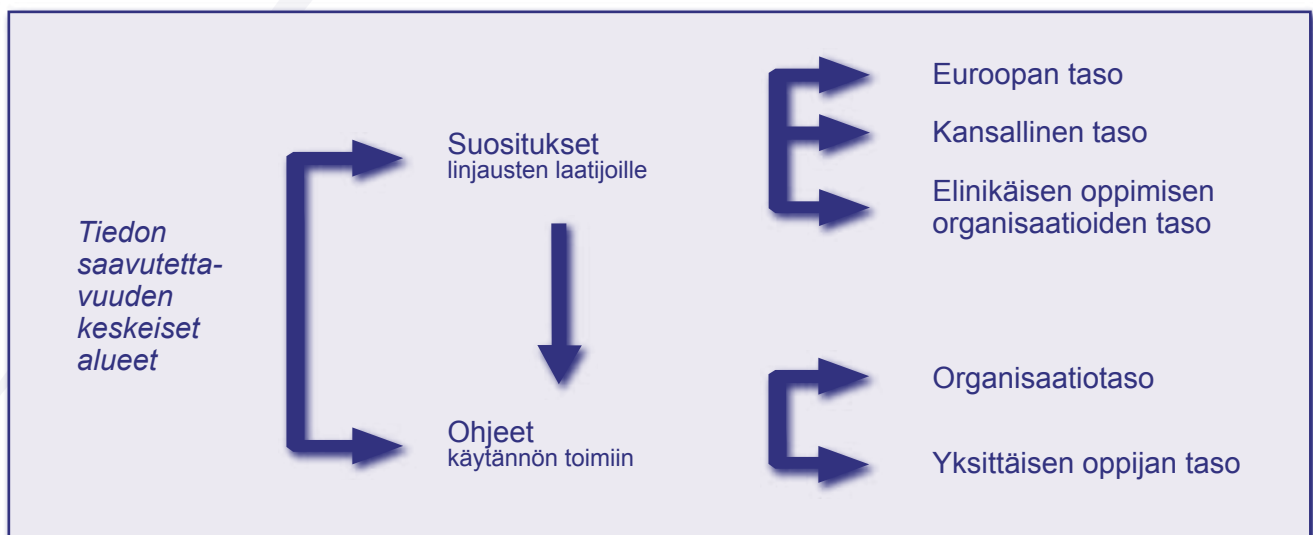
Elinikäisen oppimisen mahdollistavan tiedon saavutettavuus on toistuva teema kehittämiskeskuksen hankkeissa. Vuonna 2010 kehittämiskeskus sai toimintaansa yhteisöavustusta ja käynnisti maaliskuussa 2011 hankkeen, jota osarahoitettiin Elinikäisen oppimisen poikittaisohjelman toiminnosta 1: toimintapoliittinen yhteistyö ja innovointi, sopimusnumero 190583-LLP-2010-DK-KA1-KA1ECETA.

Maaliskuussa 2011 käynnistyneeseen ja helmikuussa 2012 päättyneeseen Accessible Information Provision for Lifelong Learning (*Tiedon saavutettavuuden edistäminen elinikäistä oppimista varten*) (i-access) -hankkeeseen osallistui 21 kehittämiskeskuksen jäsenvaltiota: Alankomaat, Belgia (flaamin- ja ranskankieliset yhteisöt), Espanja, Irlanti, Islanti, Italia, Kypros, Latvia, Liettua, Malta, Norja, Portugali, Puola, Ranska, Ruotsi, Saksa, Slovenia, Sveitsi, Tanska, Viro ja Yhdistynyt kuningaskunta (Englanti ja Skotlanti).

Hankkeessa oli mukana yli 70 asiantuntijaa, joihin kuului linjausten laatijoita, toimittajia, tutkijoita, tietotekniikan asiantuntijoita ja palveluntarjoajia sekä kansainvälisten ja eurooppalaisten järjestöjen edustajia.

Hankkeen tavoitteena oli parantaa ihmisten tietoisuutta tiedon saavutettavuuden merkityksestä elinikäisessä oppimisessa, ja näin edistää toimia saavutettavuuden lisäämiseksi. Päättävänä oli hyödyntää olemassa olevia tiedon saavutettavuuteen liittyviä eurooppalaisia ja kansainvälisiä linjauksia ja standardeja ja käyttää niitä pohjana keskusteltaessa tiedon saavutettavuuden merkityksestä ja mahdollisuuksista elinikäisessä oppimisessa.

Hankkeen asiantuntijat jaottelivat suositukset ja ohjeet seuraavasti:

Eri kohderyhmien suositusten ja ohjeiden jako

*Suosituks*et on laadittu elinikäisen oppimisen ja tietoteknisten linjausten laatijoille Euroopassa, kansallisella tasolla sekä elinikäisen oppimisen organisaatioissa. Suosituksissa keskitytään kirjallisten linjausten sisältöihin saavutettavan tiedon tarjonnan ohjaamiseksi organisaatiotasolla.

Ohjeet on suunnattu koulutus-, IT- ja media-alan käytännön toimijoille, ja niihin sisältyy tarkistuslistojen ja indeksien kaltaisia välineitä toimien seurantaan. Ohjeissa keskitytään linjausten käytännön toteutukseen organisaatioiden ja yksittäisten oppijoiden tasoilla.

I-access-hankkeen pohjalta voidaan yhteistyössä alan tärkeimpien eurooppalaisten sidosryhmien kanssa johtaa peruseriaatteet ja keskeiset suositukset, joilla edistetään elinikäisen oppimisen edellyttämän tiedon saavutettavuutta. Hankkeen peruseriaatteet ja suositukset on tehty linjausten laatijoille, jotka ovat avainasemassa tiedon saavutettavuuden kehittämisessä.

PERUSERIAATTEET

Kesäkuussa 2011 pidetyssä i-access-hankkeen konferenssissa pohdittiin tiedon saavutettavuuteen elinikäisessä oppimisessa liittyviä linjauksia ja käytännön toimia. Saavutettavuuden parissa toimivien organisaatioiden edustajat esittelivät omia painotuksiaan ja omaa työtään. Konferenssiin osallistui edustajia mm. seuraavista järjestöistä: UNESCO, G3ict, World Wide Web Consortium / Web Accessibility Initiative (W3C/WAI) ja DAISY Consortium. Adoben ja Microsoftin edustajat kertoivat linjausten merkityksestä omassa työssään ja tarjosivat käytännön tietoa siitä, miten tiedon saavutettavuutta voidaan kehittää.

Konferenssin keskustelujen ja esitysten tuloksena asiantuntijat sopivat peruseriaatteista, joihin tiedon saavutettavuuteen elinikäisessä oppimisessa liittyvät linjaukset ja käytännön toimet perustuvat.

Oikeuseriaate: Oikeus tietoon on perusoikeus – se valtaistaa oppijoita ja edistää heidän osallistumistaan yhteiskuntaan. Tiedon saavutettavuus on turvattava sekä oppimisen alkuvaiheissa että elinikäisessä oppimisessa.

Rakenneperiaate: On olennaisen tärkeää, että linjauksissa ja suosituksissa teknistä kehitystä ei aseteta varsinaiseksi tavoitteeksi. Elinikäisen oppimisen välineiden käyttöä määrittävät järjestelmätekijät on kuitenkin tunnistettava ja huomioitava.

Inklusiivisuuseriaate: Tiedon saavutettavuutta on tarkasteltava sen laajimmassa merkityksessä, jotta huomioidaan kaikki vammaiset ja/tai erityistä tukea tarvitsevat henkilöt.

Synergiaperiaate: Saavutettavuus hyödyttää vammaisia ja/tai erityistä tukea tarvitsevia käyttäjiä ja mahdollisesti myös kaikkia muita.

SUOSITUKSET TIEDON SAAVUTETTAVUUDEN EDISTÄMISESTÄ ELINIKÄISESSÄ OPPIMISESSA

Tiedon saavutettavuuden edistämiseen elinikäisessä oppimisessa liittyvät suositukset perustuvat hankkeessa kerättyihin ja analysoituihin tietoihin mukaan lukien seuraavat lähteet:

Saavutettavuuteen liittyvien eurooppalaisten ja kansainvälisten linjausten ja suositusten tarkastelu. Linjausten tarkastelu tehtiin pohjatyöksi maakohtaiselle tutkimukselle (ks. alla). Tarkastelua laajennettiin ja sitä käytettiin jäljempänä kuvatussa hankekonferenssissa. Konferenssin pohdintojen perusteella linjauksista laadittua tarkastelua muokattiin ja täydennettiin olemassa olevien linjausten ja niiden täytäntönnäpön keskeisten tekijöiden yhdistämiseksi. Tarkastelun perusteella Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus vammaisten oikeuksista (UNCRPD, 2006) on tärkein saavutettavuuteen

liittyvä väline, sillä se on allekirjoittajilleen (myös EU) laillisesti sitova ja kiinnittää huomiota saavutettavuuteen sekä Euroopan että kansainvälisen tason linjauksissa. Tarkastelussa korostettiin myös sitä, että Euroopan tasolla ei ole olemassa mitään linjausta, joka käsittelee kaikenlaisen tiedon saavutettavuutta (Internet, sähköiset asiakirjat, painetut aineistot, audioaineistot, videot ja muut viestintämuodot). Saavutettavuutta käsitellään kuitenkin erilaisissa alakohtaisissa linjauksissa.

Saavutettavuuteen liittyvien linjausten ja niiden toteutuksen maakohtainen selvitys. Maakohtaisen selvityksen tulokset perustuvat 18 maasta saatuihin 29 vastaukseen. Tulosten mukaan vastaajat olivat tietoisempia tiedon saavutettavuuteen liittyvistä kansainvälisistä linjauksista ja ohjeista kuin eurooppalaisista. Useimmilla tutkimukseen osallistuneilla mailla on saavutettavuuteen liittyviä kansallisia linjauksia sekä organisaatiokohtaisia oppaita, mutta vain puolessa oppaista käsitellään saavutettavuusasioita.

I-access-konferenssin esitykset ja johtopäätökset. Konferenssi pidettiin Kööpenhaminassa 22.–24. kesäkuuta 2011, ja sen järjestivät kehittämiskeskus ja Tanskan opetusministeriö. Konferenssin tarkoituksena oli tunnistaa ne vaikutukset, joita kansainvälisillä ja eurooppalaisilla tiedon saavutettavuuteen liittyvillä linjauksilla on koulutusosalalla, sekä ne prosessit, jotka organisaatioiden on otettava huomioon varmistamaan tiedon saavutettavuuden. Konferenssin yli 70 osallistujaa pohtivat elinikäisessä oppimisessa tarvittavaa tiedon saavutettavuutta linjausten sisältämien vaatimusten ja nykykäytäntöjen näkökulmasta ja nostivat esiin suositusten kehittämisen kannalta keskeisiä asioita.

Hankkeen suosituksia työstettiin hyödyntäen palautetta, jota saatiin konferenssissa ja hankkeessa mukana olleilta asiantuntijoilta, kehittämiskeskuksen jäsenmaiden ministeriötason edustajilta ja tärkeimpien sidosryhmien edustajilta.

Laaditut seitsemän suositusta on tarkoitettu elinikäisen oppimisen ja tietoteknisten linjausten laatijoille Euroopan ja kansallisella tasolla sekä elinikäisen oppimisen organisaatioissa.

Tietoisuuden lisääminen tiedon saavutettavuuden merkityksestä elinikäisessä oppimisessa ihmisoikeutena. Linjausten laatijoiden, elinikäisen oppimisen organisaatioiden ja asiantuntijoiden, tietoteknisten asiantuntijoiden, vammaisten ja/tai erityistä tukea tarvitsevien ja heidän perheidensä sekä tukiverkoston tulisi olla tietoisia oppijoiden oikeudesta tiedon saavutettavuuteen.

Toimijoiden tulisi omaksua yhteistyöhön ja tiedonvaihtoon perustuva useita sidosryhmiä käsittävä malli. Jonkin tietyn ryhmän etujen ajamiseen keskittyvillä ja tiukasti rajatuilla linjauksilla ei voida päästä elinikäisen oppimisen edellyttämään tiedon saavutettavuuteen. Linjauksia tulee kehittää ja toteuttaa monia eri sidosryhmiä käsittävän mallin pohjalta.

Tiedon saavutettavuutta tulisi käsitellä kaikkien elinikäisen oppimisen kanssa tekemisissä olevien asiantuntijoiden koulutuksessa. Tieto- ja viestintätekniikalla voidaan edistää eri oppimismahdollisuuksien saavutettavuutta vain, jos elinikäisen oppimisen asiantuntijat ovat saaneet koulutusta siinä, miten tekniikkaa voi hyödyntää yhtäläisten koulutusmahdollisuuksien tarjoamisessa.

Tiedon saavutettavuuteen liittyviä aiheita tulisi käsitellä tietotekniikan ja median asiantuntijoiden koulutuksessa. Tarjoamalla median ja tietotekniikan asiantuntijoille koulutusta vammaisuuden ja/tai erityisen tuen tarpeista tietotekniikan käytössä saavutettavuus voidaan ottaa paremmin huomioon koko prosessissa suunnittelusta aina tuotantoon asti, jolloin vältetään myöhemmät muokkaustarpeet, kun valmiilta tuotteelta halutaankin parempaa saavutettavuutta.

Saavutettavuuden tulisi olla kaikkien tuotteiden ja palvelujen hankinnan johtajuus. Tavarointa ja palveluita tulisi hankkia vain organisaatioilta, jotka ottavat saavutettavuusnäkökohdat huomioon.

Tutkimusta tulisi edistää, jotta voidaan kehittää tutkittuun tietoon perustuva pohja tulevien linjausten suunnittelulle, toteutukselle ja arvioinnille. Alan pitkän aikavälin tutkimusten tulisi kohdistua linjausten laatimiseen, seurantaan ja arviointiin, ja niissä tulisi pyrkiä tunnistamaan kehitys- ja toimintakohteita.

Linjausten noudattamista tulisi valvoa järjestelmällisesti. Nykyisellään suositusten noudattamisen valvomiseen voidaan ainoastaan kannustaa, mutta toimia tulisi lisätä. Saavutettavuuteen liittyvien linjausten noudattamista valvotaan kansainvälisellä tasolla YK:n vammaisten oikeuksien yleissopimuksen allekirjoittajien keskuudessa (UNCPRD, 2006), mutta kaikki maat eivät laadi aiheesta vuosiraportteja. Pitkällä aikavälillä saavutettavuuslinjausten noudattamisen valvonnasta tulisi tehdä kansallisella tasolla pakollista.

Kaikkia seitsemää suositusta voidaan soveltaa kolmella eri tasolla; Euroopan tasolla, kansallisesti ja kansainvälisesti.

Perusperiaatteet ja suositukset muodostavat perusviitekehyksen, jota voidaan kehittää eri maiden ja alueiden tarpeiden mukaan. Tiedon saavutettavuuden kehittämisen seuraava askel on käyttää edellä mainittuja seitsemää suositusta lähtökohtana laadittaessa ohjeet käytännön toimijoille, jotka ovat vastuussa linjausten käytännön täytäntöönpanosta elinikäisen oppimisen organisaatioissa.

Toivomme, että perusperiaatteet ja suositukset herättävät keskustelua ja ajatustenvaihtoa Euroopassa ja sen ulkopuolella. Erityisesti toivomme, että ne kannustavat keskusteluihin käytännön toimijatahojen kesken.

Tämä raportti on yhteenveto i-access-hankkeen keskeisistä päätelmistä. *Promoting Accessible Information for Lifelong Learning* (2012) -hankeraportti sisältää i-access-hankkeen tiedot kokonaisuudessaan: maakohtaiset tutkimukset saavutettavuudesta, selvityksen saavutettavuuslinjauksista, saavutettavuuslinjausten täytäntöönpanoa tarkastelevat pohdinnat koskien olemassa olevia resursseja, valikoiman välineitä tiedon saavutettavuuden edistämiseen ja luettelon hankkeeseen osallistuneista asiantuntijoista.

Varsinainen hankeraportti sekä hankkeen aineistot ovat ladattavissa osoitteesta: <http://www.european-agency.org/agency-projects/i-access>

Painetun raportin ja lisätietoa hankkeesta saa pyydettäessä kehittämiskeskuksen sihteeristöltä: secretariat@european-agency.org

I-access-hanketta tuetaan Elinikäisen oppimisen poikittaisohjelman toiminnosta 1: toimintapolitiittinen yhteistyö ja innovointi, sopimusnumero: 190583-LLP-2010-DK-KA1-KA1ECETA.

© European Agency for Development in Special Needs Education 2012

Hanke on rahoitettu Euroopan komission tuella. Tästä julkaisusta vastaa ainoastaan sen laatija, eikä komissio ole vastuussa siihen sisältyvien tietojen mahdollisesta käytöstä.